

ประเพณีการชักพระ ของชาวปักษ์ใต้

พระครูนิเทศธรรมารักษ์

หมายเหตุบรรณาธิการ คอลัมน์ “บทความเกียรติยศ” มีขึ้นเพื่อนำเสนอข้อเขียนของนักวิชาการรุ่นเก่าแก่เกี่ยวกับเรื่องราวทางสังคม และวัฒนธรรมของภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันอาจจะหาต้นฉบับได้ยาก โดยแต่เดิมนั้น วารสารธรรมนิเวศก็มีคอลัมน์นี้ในลักษณะนี้ โดยใช้ชื่อคอลัมน์บทความพิเศษ ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้อ่านมาก เนื่องจากการเผยแพร่เอกสารเก่าเพื่อให้คนในปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์อีกครั้ง ทั้งในฐานะความรู้ และการใช้ประโยชน์อ้างอิงในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้รูปแบบของข้อเขียนในคอลัมน์จะมีทั้งการตีพิมพ์ต้นฉบับนั้นๆ ทั้งหมด หรืออาจจะเป็นการปริทัศน์ของนักวิชาการในปัจจุบันก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมเป็นกรณีไป

สำหรับคอลัมน์ฉบับนี้ จะตีพิมพ์งานเขียนของพระครูนิเทศธรรมารักษ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส สงขลา ผู้เป็นปัญญาชนคนสำคัญของภาคใต้ที่ผลิตงานวิชาการด้านศาสนา วรรณกรรม และวัฒนธรรมออกมาอย่างหนาตาด้วยกัน ตั้งแต่ทศวรรษ 2490-2520 ข้อเขียนชิ้นนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสืออนุสรณ์ในการอุปสมบท นายบัญชา อุไรกุล M. (FOOD TECH.) ณ พัทธสีมา วัดมณีมาวาส สงขลา วันที่ 15 กันยายน 2511 เวลา 19.00 น. พิมพ์ที่โรงพิมพ์เมืองสงขลา 15/3

ตรงข้ามชุมชนสายไทรศัพท สงขลา นายวิจิตร แก้วนพรัตน์ ผู้พิมพ์โฆษณา 10 กันยายน 2511

ผลงานนี้จึงเป็นข้อเขียนที่ทรงค่ายิ่ง ในแง่ของการสืบสาวให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างประเพณีการชักพระกับคติทางพระพุทธศาสนา ท่านผู้เขียนทำให้เห็นว่าประเพณีนี้ของชาวใต้ สอดคล้องในลักษณะปฏิทินสากลทางพุทธศาสนา เนื่องจากในห้วงเวลาเดียวกัน ในภูมิภาคอื่นๆ หรือประเทศอื่นๆ ใกล้เคียงก็มีประเพณีในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นกัน เพียงแต่มีลักษณะและชื่อเรียกไปอีกแบบหนึ่ง ดังนั้น ความน่าสนใจของประเพณีชักพระของปักษ์ใต้จึงอยู่ที่กระบวนการกลายเป็นท้องถิ่น (localization) หรือการทำให้สิ่งภายนอกท้องถิ่นได้กลายมาเป็นสิ่งที่มีลักษณะเฉพาะหรือสืบท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการกลายนี้ สัมพันธ์กับทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพดินฟ้าอากาศ และวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ดังเราจะได้เห็นว่ามีวิถีชุมชนแบบดั้งเดิม การชักพระในภาคใต้นั้นมีทั้งชักพระบกและชักพระน้ำ สองรูปแบบของการชักพระนี้ สัมพันธ์กับวิถีท้องถิ่น และภูมิศาสตร์ชุมชน กระทั่งทำให้รายละเอียดต่างๆ ของประเพณีมีความแตกต่างกันด้วย

อาร์มภพจน์

ในการอุปสมบท นายบัญชา อุไรกุล ผู้เป็นหลานและศิษย์ครั้งนี้ งานได้ดำเนินไปและสำเร็จด้วยดี ก็ด้วยอาศัยความศรัทธาประกอบด้วยเมตตากรุณาของบรรดาญาติมิตรที่ให้ความช่วยเหลือทั้งแรงกายแรงใจและแรงทรัพย์ร่วมกุศลในการนี้เป็นอย่างดี ให้เกิดปีติและซาบซึ้งใจแก่เจ้าภาพคือพ่อแม่ของผู้บวชเป็นอย่างมาก อาตมาในฐานะผู้ร่วมเป็นเจ้าภาพด้วยผู้หนึ่ง จึงขออนุโมทนาและขอบคุณต่อบรรดาญาติมิตรแทนเจ้าภาพโดยตรงไว้ในโอกาสนี้ด้วย และขอให้ท่านทั้งหลายจงมีส่วนได้เสวยผลบุญอันเกิดจากการอุปสมบทของนายบัญชา อุไรกุล ครั้งนี้ทุกๆ ท่านด้วยเถิด

เมื่อสามปีมาแล้ว ลูกศิษย์คนหนึ่งกำลังเรียน กศ.บ. อยู่ที่กรุงเทพฯ ได้มีจดหมายมาว่า อาจารย์ต้องการให้นักศึกษาเขียนสารคดีเกี่ยวกับลัทธิประเพณีประจำถิ่นของตนขึ้นคนละเรื่อง ได้กำหนดเวลาให้ส่งด้วย เขาเองอยากเขียนเรื่องชักพระ อันเป็นประเพณีประจำภาคใต้ แต่ความรู้ในเรื่องนี้ไม่มีพอจะเขียนได้ จึงขอร้องให้อาตมาช่วยเขียนเป็นเล่าความให้ถึงความ เป็นมาของประเพณีนี้ พร้อมด้วยรายละเอียดพอสมควร และให้ส่งไปให้

ภายในวันที่เท่านั้น (กำหนดมา) จดหมายมาถึง อาตมายังมีเวลาเหลือเพียงเจ็ดวัน ซึ่งเป็นเวลาน้อยเหลือเกินสำหรับอาตมาผู้ไม่เคยเขียนอะไรมาก่อนเลยแม้แต่เพียงสมัครเล่น ทั้งความรู้ในเรื่องที่จะให้เขียนก็มีไม่มากเหมือนกัน ที่แรกคิดจะตอบปฏิเสธไป แต่คิดไปคิดมากกลัวลูกศิษย์จะเสียใจ หรือจะคิดว่าอาจารย์ไม่สนับสนุนการศึกษาของลูกศิษย์ จึงเลยทำเป็นอวดรู้เขียนให้ไปเท่าที่ทำได้ แต่ได้บอกไปว่าอย่าได้ถือเป็นหลักฐานที่แน่นอน ให้ถือเป็นเพียงเรื่องอ่านเล่นเท่านั้น เมื่อเขียนให้ไปแล้วก็เก็บสำเนาไว้ คิดว่าว่างๆ จะแก้ไขเกลาสำนวนเสียใหม่ พอให้มีรสชาติดีขึ้น แต่แล้วก็หาได้ทำไม่ พอดีเห็นว่าหลานชายกลับจากนิวยอร์กแลนด์มาบวช เห็นว่าควรจะมีอะไรแจกแก่ผู้มาร่วมกุศลบ้างตามสมควร และเห็นว่าขณะนี้ใกล้จะออกพรรษาซึ่งจะมีการชักพระตามประเพณีกันอีกแล้ว จึงเอาเรื่องประเพณีชักพระมาพิมพ์ขึ้นแจก เพื่ออ่านกันเล่นสนุกๆ และเป็นการส่งเสริมประเพณีอันดีนี้ด้วย แต่เนื่องจากเป็นเวลากะทันหันไม่มีเวลาแก้ไข จึงไม่ทราบว่าจะให้ความสนุกหรือมีประโยชน์อะไรแก่ผู้อ่านบ้างหรือไม่

อาตมาไม่ได้มีความรู้เรื่องประเพณีการชักพระพิเศษมากไปกว่าท่านทั้งหลายที่เป็นลูกปักษ์ใต้ด้วยกันแต่อย่างใด ข้อนี้แม้จะไม่บอกไว้ ท่านผู้อ่านคงทราบได้เอง แต่ที่ทำเป็นนักรู้ เขียนขึ้นให้อ่านกันเข้าทำนองเอามะพร้าวขายสวนนั่นก็ด้วย เหตุผลคือเขียนให้ลูกศิษย์ดังกล่าวแล้ว จึงไม่ประสงค์ให้ท่านผู้อ่านเห็นคล้อยตามๆ ข้อเขียนนี้ ขอให้ถือแต่เพียงว่าเป็นความคิดเห็นของนักชักพระคนหนึ่งเขียนขึ้นเพื่ออ่านกันเล่นเท่านั้น อย่าได้เห็นว่าเป็นการอวดรู้ อวดดีอะไรเลย แต่ถ้าเรื่องนี้พอจะมีประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านในทางหนึ่งทางใดอยู่บ้าง ขอจงเป็นกุศลแก่ผู้ริเริ่มหรือก่อให้เกิดประเพณีนี้ขึ้น ให้เป็นสัญลักษณ์ของปักษ์ใต้ประการหนึ่งนั่นด้วยเถิด

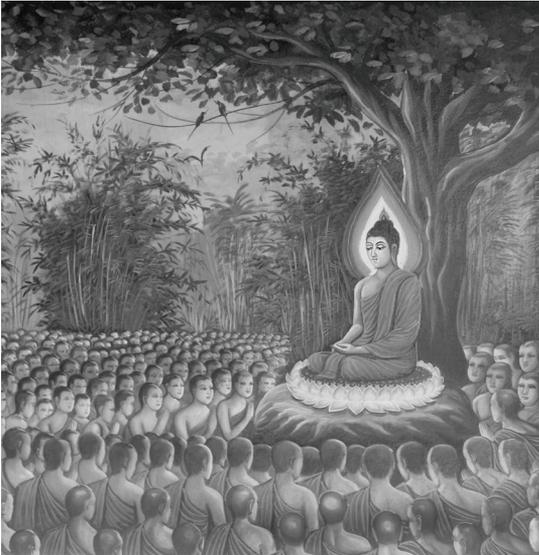
ในวันชักพระนั้นมีความเชื่อถือกันอย่างหนึ่งว่า ถ้าฝนตกในวันนั้นแม้แต่เพียงเล็กน้อย ก็เป็นการแสดงว่าฝนจะมีแล้ว แต่ถ้าในวันนั้นฝนไม่ตกเลย ก็จะเป็นที่หมายว่ายังอีกนานที่ฝนจะตกให้ทำนากันได้ วันชักพระจึงเป็นวันทำนายเกณฑ์ฝนให้กับชาวนาไปด้วย

ประเทศไทยกับพุทธศาสนา และกำเนิดประเพณี

ประเทศไทยได้รับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาแต่โบราณกาล คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนากันอย่างเชื่องมั่น ประเพณีต่างๆ อันเนื่องมาจากศาสนาที่เกิดขึ้นในยุคโบราณก็ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในภาคใต้ของประเทศไทยนับตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปจดประเทศมาเลเซีย มีประเพณีบุญทางศาสนาที่ต่างจากภาคอื่นอยู่ 2 ประเพณี คือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ และประเพณีชักพระในวันออกพรรษา ประเพณีทั้ง 2 นี้มีมาแต่โบราณกาล ปัจจุบันยังนิยมทำกันอยู่และเชื่อว่ายังจะสืบต่อไปอีกชั่วนานาน ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (ตรงกับทำบุญสารทของภาคกลาง) ทำกันในวันแรม 1 ค่ำ และแรม 15 ค่ำเดือนสิบ ในปัจจุบันปรากฏที่เมืองนครศรีธรรมราชเขาทำกันครึกครื้นมาก ประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงมักจะพากันไปชมงานนี้กันทุกๆ ปี ส่วนประเพณีชักพระนั้นเป็นประเพณีบุญที่ทำกันในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ในปัจจุบันปรากฏว่าที่จังหวัดสงขลาทำกันครึกครื้นกว่าที่จังหวัดอื่นๆ ในวันนั้นประชาชนจะพากันหยุดงานทั่วกัน พากันไปร่วมสนุกสนานกับการชักพระกันตลอดทั้งวัน หลักการใหญ่ของประเพณีการชักพระ ได้แก่การเชิญพระพุทธรูปขึ้นประทับบนรถหรือเรือที่ทำขึ้นโดยเฉพาะ เป็นการสมมติว่า

ได้อัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าเสด็จประทับราชยาน แล้วช่วยกันชักลากไปยังที่ที่กำหนด ไว้ให้เป็นที่พัก “สมโภช” เมื่อถึงที่นั้นหยุดชุมนุมกันทำการสมโภชถวายอาหารเพลแก่พระสงฆ์แล้วก็ชักเรือพระกลับไปวัด ส่วนข้อปลีกย่อยของการชักพระนั้นมีเรื่องประกอบทำให้เกิดความสนุกสนานมากทีเดียว

ความเป็นมาของประเพณีนี้ สันนิษฐานว่าคงจะเอาอย่างจากการแห่เทวรูปพินิตริยมพวายและตรีปวายของพราหมณ์ ตรียมพวายเป็นพินิตแห่อิศวร ตรีปวายเป็นพินิตแห่พระนารายณ์ พวกที่นับถือพระอิศวรถือว่าพระอิศวรผู้เป็นเจ้าลงมาเยี่ยมโลกปีละครั้ง และจะลงมาในวันเดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ จะเสด็จกลับสวรรค์ในวันแรม 1 ค่ำ เป็นเวลาที่อยู่ในมนุษย์โลก 10 วัน พระอาทิตย์ พระจันทร์ นางพระธรรณี พระคงคา มาเยี่ยมเฝ้า ท้าวโลกบาลทั้ง 4 มาเล่นไล่ชิงช้าหรือสาดน้ำถวาย มีการรับและส่งเสด็จกันเป็นการเอิกเกริก ในพินิตริยมพวายนี้มีพินิตไล่ชิงช้าเป็นพินิตเบื้องต้น สำหรับในวันพระอิศวรเป็นเจ้าเสด็จกลับคือวันแรม 1 ค่ำ เดือนยี่ จะมีการเชิญรูปพระอิศวร พระอุมา และพระพิฆเนศ ขึ้นสู่เสลี่ยงออกแห่แห่ในเวลาากลางคืนเดือนหงาย เป็นการส่งเสด็จ เพราะถือว่าพระเจ้าองค์นี้โปรดแสงสว่างขอบกลับวิมานเขาไกรลาสในเวลาเดือนหงาย ส่วนพินิตตรีปวายซึ่งเป็นพินิตแห่พระนารายณ์นั้นก็เริ่มทำ

ติดต่อกันไป เพราะถือว่าพระนารายณ์จะเสด็จลงมาเยี่ยมโลกในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 และจะเสด็จกลับ ไวกูณฐ์สวรรค์ในวันแรม 5 ค่ำ เป็นเวลาอยู่ในมนุษยโลก 5 วัน พอถึงวันแรม 5 ค่ำ ในตอนเย็นจะเชิญรูปพระนารายณ์ พระลักษมีขึ้นสู่เสลี่ยง เวลากลางคืนก่อนเดือนขึ้นก็เดินกระบวนแห่ส่งเสด็จเหมือนส่งเสด็จพระอิสริว ที่ทำกันเวลามีเด็กเพราะถือว่าพระนารายณ์ชอบเดือนมีด ตรียมพวยและตรีพวย เป็นพิธีใหญ่และจัดเป็นพระราชพิธีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ เดิมเป็นพิธีพราหมณ์อย่างเดียว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าเป็นพิธีใหญ่สำหรับพระนคร จึงโปรดให้เป็นพิธีสงฆ์ด้วย คือให้มีการสวดมนต์และเลี้ยงพระในพระบรมมหาราชวัง ฝ่ายพราหมณ์ก็มีการบำเพ็ญกุศลตามทางพระพุทธศาสนาด้วย พิธีการแห่พระอิสริวและพระนารายณ์นี้ คงจะทำกันทั่วไปในหมู่ชนที่นับถือลัทธิพราหมณ์ พวกที่นับถือพระพุทธศาสนา ในทางภาคใต้คงจะเอาอย่างการแห่เทวรูปนี้มาคิดแห่พระพุทธรูปขึ้น หรือประชาชนที่เคยนับถือลัทธิพราหมณ์มาก่อน ภายหลังมารับนับถือพระพุทธศาสนา ก็เปลี่ยนแปลงการแห่เทวรูปมาเป็นการแห่

พระพุทธรูปให้เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาไปเสีย ดังนี้ก็อาจเป็นไปได้ ส่วนที่ได้กำหนดเอาวันออกพรรษาเป็นวันชักพระนั้น คงจะเห็นว่าวันออกพรรษาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ และมีประชาชนไปรับเสด็จกันอย่างเอิกเกริก การชักพระหรือการแห่พระพุทธรูปในวันนั้นจึงเป็นการเหมาะสม มีเหตุผลพอจะเข้าเรื่องกันได้ดี จึงเกิดเป็นประเพณีการชักพระขึ้นในวันออกพรรษา คือในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นที่นิยมกันมาจนถึงกาลบัดนี้ แต่ในบางท้องถิ่นนิยมชักพระกันในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ด้วยการชักพระในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ไม่ทราบเหตุผลว่าเนื่องมาจากอะไร สงสัยว่าจะเป็นการอุทิศกันขึ้นเอง

เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์นั้น มีตำนานกล่าวไว้ว่า สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงยมกปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์กำหนดเป็นคู่ๆ เช่น บันดาลให้เกิดช่อไฟและท่อน้ำออกจากส่วนพระกายต่างๆ เป็นคู่สลัดกัน) ให้ประชาชนชมบนปลายไม้มะม่วงที่เมืองสาวตติ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอาสาฬหะ (เดือน 8) แล้วก็เสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ในดาวดึงส์เทวโลก เพื่อจะตรัสพระสูตรธรรมเทศนาสัตตปกรณาภิธรรมโปรดพุทธมารดา ครั้นถึงวันมหาปวารณาเพ็ญเดือน 11 สมเด็จพระบรมศาสดาทรงปวารณาพระวัสสาแล้วก็เสด็จลงมาเมื่อไรและจะลงที่ไหน จึงได้พากันไปขอร้องพระโมคคัลลานผู้เป็นอัครสาวกที่เป็นเยี่ยมในทางเมถุทธิให้ขึ้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระโมคคัลลานจึงขึ้นไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ แล้วกลับลงมาบอกประชาชนว่า พระพุทธองค์จะเสด็จลงมาที่ประตูเมืองสังกัสในวันออกพรรษา ใครต้องการจะเฝ้าพระองค์ให้ไปที่เมืองสังกัสนั้น (เมืองสังกัสตั้งอยู่เหนือกรุงสาวตติ ห่างจากเมืองสาวตติ 30 โยชน์) เมื่อประชาชนทราบดังนั้นแล้วก็พากันเดินทางไปยังเมืองสังกัสเพื่อเฝ้าพระพุทธเจ้ากันอย่างคับคั่ง ตามตำนานกล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้า

เสด็จลงมาโดยมีขบวนเทพยดา อันมีท้าวสักกเทวราช เป็นประธานพร้อมด้วยท้าวสหัมบดีพรหม และบริษัท ตามส่งเสด็จทางบันไดสวรรค์ลงที่ประตูเมืองสังกัสสนคร และในการเสด็จลงจากเทวโลกคราวนั้น พระพุทธองค์ ทรงแสดง “โลกวิวรรณาปาฏิหาริย์” คือเปิดโลก โดยทอดพระเนตรไปในทิศภาคเบื้องต้น ในกาลนั้นเทวโลก และพรหมโลกทั้งหลายก็แลตลอดโล่งเป็นลาน อันเดียวกันทั้งสิ้น แล้วทอดพระเนตรไปในอโรภาค เบื้องต่ำ ในขณะที่นั้นอโรทศก็แลโล่งเป็นลานอันเดียว ตลอดถึงอเวจีรกเป็นที่สุดแล้วก็ทอดพระเนตรไปในทิศภาคเบื้องขวา 8 ทิศ พันแห่งจักรวาลทั้งหลาย ก็แลโล่งตลอดไปเป็นลานอันเดียวกัน ในกาลนั้นสวรรค์ มนุษย์ และนรก ก็แลเห็นปรากฏทั่วทั้งสิ้น มิได้มีที่ ปิดบังทั้งหมื่นโลกธาตุ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงแสดงพระวิวรรณาปาฏิหาริย์บันดาลเปิดโลกให้ สัตว์ทั้งหลายเห็นกันทั่วถึงเป็นมหัศจรรย์ จึงเรียนกันว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” วันนั้นโทษกรรมกรในนรก ระบายชั่วคราว ทำให้เกิดเป็นวันสงบสุขของโลกทั้งสาม และพระองค์ได้ทรงแสดงธรรมโปรดเทวดาและมนุษย์ ที่ประชุมกันอยู่ในที่นั้น นำมาซึ่งมรรคผลนิพพานแก่ ประชาสัตว์นับไม่ถ้วน

เช้าวันรุ่งขึ้นพุทธบริษัทจึงพร้อมกันใส่บาตรแด่ พระสงฆ์ที่มีอยู่ทั้งหมดในที่นั้นกับพระพุทธเจ้าด้วย โดยมีได้นัดหมายกันมาก่อนเลย ภัตตาหารที่ถวาย ในวันนั้นส่วนใหญ่เป็นเสปียงกรังของตนตามมีตาม ได้ ปรากฏว่าการใส่บาตรในวันนั้นแออัดมากผู้คน เข้าไม่ถึงพระ จึงเอาข้าวสาลีของตนห่อด้วยใบไม้ บ้างทำเป็นปั้นๆ บ้างแล้วโยนเข้าไปถวายพระ ปรากฏว่าปั้นข้าวที่ประชาชนโยนไปนั้นตกลงใน บาตรมิได้พลังพลาดอย่างน่าอัศจรรย์โดยนัยนี้จึง เป็นเหตุหนึ่งที่นิยมทำข้าวต้มลูกโยน เป็นส่วนสำคัญ ของการตักบาตรเทโวหรือที่เรียกย่อๆ กันว่า ‘ตักบาตรเทโว’ เป็นประเพณีต่อมาในภายหลัง

พิธีตักบาตรเทโว นั้น พุทธศาสนิกชนจะบอก กล่าวกันให้รู้วันและสถานที่เป็นการนัดหมายกันก่อน ส่วนมากก็เป็นวัดเมื่อถึงวันกำหนดนัด ประชาชนก็ จะพากันนำเอาอาหารคาวหวานที่เตรียมไว้ไปยังวัด อาหารที่ขาดมิได้คือข้าวต้มลูกโยน (ในภาคใต้มี ข้าวต้มอีกแบบหนึ่ง) ใช้บริเวณอุโบสถหรือที่ลานวัด ตั้งโต๊ะวางอาหารและสิ่งของสำหรับใส่บาตรได้เวลา พระภิกษุสามเณรเดินรับบาตรไปตั้งแต่หัวแถวจนถึง ปลายแถว บางแห่งทำเป็นการครึกครื้นและเห็นจริง เห็นจัง โดยนัยแห่งประวัติข้างต้น คือให้คฤหัสถ์ แต่งตัวเป็นเทวดา เป็นพรหม อัญเชิญพระพุทธรูป โดยอุ้มเดินนำหน้าพระสงฆ์ หรืออัญเชิญพระพุทธรูป ประดิษฐานบนล้อเลื่อนมีบุษบกและมีบาตรตั้งอยู่ ข้างหน้า พวกทนายทนายิกาตั้งแถวเรียงรายคอยใส่ บาตร สรุปลงว่าทำให้ใกล้กับความจริง เพื่อเป็นการ ให้เกิดพุทธานุสสติ เวลานั้นทุกๆ คน มุ่งจะใส่บาตร ด้วยศรัทธาอันเปี่ยมใจ บาบารกรรมทั้งหลายระยับไป กายวาจาใจของแต่ละคนอยู่ในลักษณะบริสุทธิ์ น่าจะ ได้บุญมากจริงๆ บรรยายภาคตอนนั้นมีแต่ความชุ่มชื่น เบิกบาน ยากที่จะหาได้ ในวันนี้มักจะจัดให้มีเทศนา เรื่องพระเจ้าเปิดโลกในตอนบ่ายด้วย การตักบาตร เทโว นั้นในปัจจุบันดูเลื่อมๆ ไป

ส่วนการชักพระนั้นชักกันใน 2 ทาง คือทางน้ำ และทางบกวัดที่อยู่ริมน้ำลำคลองจะชักกันทางน้ำ ส่วนวัดที่อยู่ในที่ดอนชักทางบก แต่ไม่ได้หมายความว่า จะต้องชักกันทุกวัด วัดไหนจะชักก็ได้ไม่ชักก็ได้ แต่ส่วนมากแล้วชักกันแทบทุกวัน เพราะเป็นประเพณี และต้องการความสนุกสนาน สมภารเจ้าวัดก็อนุโลม ตามความประสงค์ของทายาททายิกา วัดอื่นเขาชักกัน วัดเราจะไม่ชักก็เป็นการน้อยหน้าเขา จึงมีการชัก ทำนองแข่งขันกันไปทั่วทุกตำบล เมื่อวัดไหนตกลง จะชักก็จัดการทำเรือพระกันแต่เนิ่นๆ เพราะจะได้มี เวลาทำเต็มที่ ในการจัดทำเรือพระนั้น มีการช่วยกัน ทั้งชาวบ้านและชาววัด ลงทุนซื้อหาวัสดุมาทำ ประดับตกแต่งกันอย่างสวยงาม ที่ชักทางน้ำใช้เรือ ขนาดใหญ่เป็นเรือพระประดับประดาธงทิวและผ้า ปนกระดาษสีเสียดยหรรษา ตรงกลางลำเรือทำเป็น บุษบก สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปอย่างสวยงาม ภาษาชนบทเรียกว่า “นมพระ” บุษบกหรือนมพระนี้ ถือเป็นตัวชูโรงสำหรับความสวยงามของเรือพระ จะพูดว่าความงามทั้งหมดของเรือพระมารวมจุดอยู่ที่บุษบกหรือนมพระก็ไม่ผิดเพราะเมื่อเลิกจากการ ชักพระกลับบ้านกันแล้ว จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ กันว่านมพระของวัดนั้นสวย ของวัดนั้นไม่สวย อะไร ทำนองนั้น ดังนั้นทุกๆ วัดจึงพยายามทำกันสุดฝีมือ เพื่อหวังจะได้ถูกยก สำหรับเรือพระทางบกนั้นใช้รถ หรือล้อเลื่อนประกอบขึ้นเป็นลำเรือ ทำบุษบกประดับ ธงทิวอย่างสวยงามเช่นเดียวกัน ติดโขนหัวนาคสลักไม้ กำลั้งอัปากเห็นลิ้นแดงแจ๋ กระหนาบเรือพระอยู่ ข้างละตัว หางทอดยาวไปชูปลายอยู่ข้างท้ายเรือ เรือพระทางบกทำกันสวยงามกว่าทางน้ำ เพราะมี ส่วนที่จะประดับประดาได้มากกว่า สมัยก่อนตาม ชนบทไม่มีรถหรือล้อเลื่อนที่จะใช้เป็นเรือพระ เขาใช้ ไม้ท่อนโตๆ ทำคานปลุกเสกขึ้นเป็นเรือบุษบกหรือ มณฑป ใช้ไม้ไผ่สีสุกผ่าซีกผูกคานประกอบเป็น

ลำเรือหุ้มด้วยเสือหรือผ้าขาวหรือผ้าสีอื่นตาม ต้องการ ติดโขนหัวนาคบ้าง อย่างอื่นบ้าง คานล่าง ทำให้หัวเข็ดขึ้น เวลาชักได้เคลื่อนไปสะดวก หรือพระ แบบนี้ต้องใช้กำลั้งชักกันพอดี เมื่อทำเสร็จแล้วเอา เชือกสองเส้นผูกเข้าทางด้านหัวเรือสำหรับชัก

การทำเรือพระนั้นมีข้อนำคิดอยู่ว่า ทำไมชัก ทางบกก็ทำเป็นรูปเรือด้วย เพราะเรือเป็นยาน พาหนะทางน้ำ ทางบกน่าจะทำเป็นรถ หรือจะให้ คล้ายกับโบราณจริงๆ ก็น่าจะเป็นเกวียน ทำเป็นเรือ วิ่งบนบกดูก็แปลกอยู่ แม้เรื่องราวตอนนั้นตาม ตำนานก็มีได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธองค์ทรงประทับเรือ แต่อย่างไร พระพุทธเจ้าเคยเสด็จประทับเรือครั้ง หนึ่ง เมื่อตอนเสด็จจากเมืองราชคฤห์ไปเมืองไพศาลี พระเจ้าพิมพิสารพระราชอาแห่งแคว้นมคธ ได้จัดเรือ ขนानยนต์ถวายให้ประทับเสด็จข้ามแม่น้ำคงคาไป ยังเมืองไพศาลี การเสด็จครั้งนั้นปรากฏว่าเป็นการ เสด็จอย่างเอิกเกริกที่สุดครั้งหนึ่ง ประชาชนทั้งสอง เมืองจัดการส่งเสด็จและรับเสด็จกันอย่างมโหฬาร มีการแต่งตั้งเครื่องสักการะประดับธงทิวบ้านเรือน ทั่วไปทุกบ้าน ทั้งสองพระนครตามระยะทางเสด็จก็ แต่งตั้งเครื่องสักการะไปตลอดทาง แต่การประทับ เรือของพระพุทธเจ้าตอนนั้น ไม่เกี่ยวกับประวัติตอน

ที่เสด็จลงมาจกสวรรค์เลย จึงชวนให้สันนิษฐานว่า เดิมทีการชักพระคงจะเกิดขึ้นทางน้ำก่อน พาหนะทางน้ำต้องใช้เรือเป็นธรรมดา เมื่อมีการชักต่อๆ กัน มาคำว่า “เรือพระ” ก็เรียกกันจนติดปาก ภายหลัง พวกทางดอนคิดชักบ้าง แต่เมื่อไม่มีแม่น้ำลำคลอง จะชักก็คิดชักกันบนบก แต่เพราะยานที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปนั้นเรียก “เรือพระ” กันจนติดปากเสีย แล้วจะทำเป็นอย่างอื่นก็ขัดกัน เลยทำเป็นรูปเรือ ตามคำที่เรียกเช่นเดียวกับชักทางน้ำ เรือพระต้อง ทำให้เสร็จก่อนรุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำ เพราะพอ รุ่งๆ ประชาชนจะพากันมาชักออกจากท่าเรือหรือ ออกจากวัดไป ดังนั้นวัดไหนที่ยังทำไม่เสร็จก็จะ ระดมทำกันในคืนสุดท้ายนั้นไปจนเสร็จซึ่งมักจะ ยันสว่างกันเลย เมื่อทำเรือพระเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานบนบุษบก ผูกมัดให้มันป้องกันลม พระพุทธรูปที่อัญเชิญ ประดิษฐานในเรือพระนั้นเรียกกันว่า “พระลาก” พระลากเขาใช้พระพุทธรูปปางห้ามสมุทรหรือห้าม ญาตองค์หนึ่งหรือสององค์ก็ได้ พระลากบางองค์ อาจรรพอยู่ ถ้าไม่มีการเช่นสรงหรือวางให้ประทับ เรียบร้อยดีแล้วมักจะทำให้เกิดเหตุต่างๆ เช่น มีคน วิวาทฆ่าฟันกันบ้างหรือพระชนคนบ้าง คนตก

น้ำตายบ้าง บางองค์พูดกันว่าถ้าเอาสะเกิดไม้สอด เข้าใต้พระบาทแล้วเป็นต้องเกิดเรื่องไม่อย่างใดก็ อย่างหนึ่ง เท็จจริงอย่างไรก็เป็นเรื่องที่เชื่อกันอยู่ การเชิญพระลากลงเรือที่ต้องมีพิธีอยู่บ้างตามสมควร ตอนนี้อย่าสมมติว่าทำเรือพระเสร็จพร้อมทุกอย่างแล้ว ก็ขอย้อนไปกล่าวทางด้านประชาชนต่อไป

พอถึงวันขึ้น 14-15 ค่ำ เดือน 11 พวกชาวบ้าน ก็ลงมือทำขนมกันทั่วไปทุกครัวเรือน ขนมที่ทำกัน ไปประเพณีออกพรรษามีอยู่หลายชนิด เช่น ข้าวต้ม (เป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนข้าวต้มน้ำวุ้นในภาคกลาง แต่โตกว่า) ทำด้วยข้าวเหนียวห่อด้วยใบพ้อ (เป็นไม้ ขึ้นอยู่ตามป่า) อีกอย่างหนึ่งห่อด้วยใบมะพร้าวอ่อนๆ เป็นรูปยาว ๆ เรียกว่า “ปัด” ทั้งสองอย่างนี้สำหรับ ทำบุญใส่เรือพระและแขวนหัวเรือพระในวันชักพระ นอกจากข้าวต้มและปัดแล้วก็ เป็นพวกขนมแห้ง ต่างๆ เช่นขนมเจาะหู (เป็นวงกลมๆ) ขนมลา (เป็นเส้น ฝอยๆ ทับกัน) ขนมบ้า ขนมคอเปิดและขนมข้าวพอง เป็นต้น อันที่จริงขนมต่างๆ เหล่านี้ยกเว้นข้าวต้ม และปัด สมัยแต่ก่อนๆ เขาไม่ค่อยนิยมทำกันในวัน ประเพณีชักพระ จะทำกันแต่ข้าวต้มและปัดเป็น ส่วนใหญ่ ที่ปัจจุบันทำขนมแห้งดังกล่าวกันด้วย เห็นจะติดมาจากประเพณีทำบุญเดือนสิบ ซึ่งเป็น การทำบุญอุทิศให้เปรต ในการทำบุญเดือนสิบเขา จัดทำขนมขึ้นหลายชนิด มีทั้งข้าวต้มและขนมแห้ง ต่างๆ ตามความนิยม ที่ต้องทำขนมชนิดต่างๆ ขึ้นนั้น ว่ากันว่าเพื่อให้เหมาะสมกับเปรตที่มารับส่วนบุญ ด้วยถือว่าในวันนั้นพระยายมจะปล่อยเปรตให้เป็น อิสระ พวกเปรตจะพากันมายังมนุษย์โลกเพื่อรับ ส่วนบุญจากพวกญาติ เปรตทั้งหลายมีรูปร่างวิกล วิการไปต่างๆ ตามอำนาจกรรมที่ทำไว้บางตนมือด้วน ทั้งสองข้าง บางตนปากเล็กเท่ารูเข็ม ประชาชนจึง ทำขนมให้เหมาะกับภาวะของเปรตที่จะรับได้ เช่น ขนมเจาะหูสำหรับให้แก่เปรตมือด้วน จะได้เอาแขน

ใส่ในรูขนมกัตกิน ขนมลาให้แก่เปรตที่มีปากเท่ารูเข็มจะได้ฉีกเอาเส้นที่เป็นฝอยเล็กๆ ใส่เข้าปากได้ ดังนี้เป็นต้น

สรุปความว่าการทำบุญเดือนสิบเป็นการทำบุญอุทิศให้เปรต ขนมที่สร้างขึ้นทำเพื่อเปรตดังกล่าวแล้ว ส่วนประเพณีชักพระไม่เกี่ยวกับเปรต ขนมต่างๆ จึงไม่มีความหมายสำหรับประเพณีนี้ มีความหมายอยู่แต่ข้าวต้ม (ทำนองเดียวกับข้าวต้มลูกโยน) ซึ่งทำขึ้นให้ตรงกับที่กล่าวว่าประชาชนนั้นข้าวโยนไปใส่บาตรพระในการรับเสด็จพระพุทธเจ้า ที่ในปัจจุบันนิยมทำขนมต่างๆ กันในประเพณีชักพระ เหมือนกับการทำบุญเดือนสิบ ก็คงจะเห็นว่าเมื่อทำข้าวต้มแล้วก็ควรทำขนมแห้งด้วยเพราะเป็นของคู่กัน จึงเลยนิยมทำกันเป็นประเพณีไป ในด้านพวกหนุ่มๆ สาวๆ เมื่อใครคิดจะไปชักพระทางน้ำก็เตรียมหาเรือหาพายกันไว้ ใครจะร่วมลงเรือกับใครบ้างก็คิดมีการติดต่อตกลงกันไว้เสีย พอถึงระยะเวลาก่อนหน้าจะถึงวันชักพระประมาณสามหรือสี่วัน ทุกๆ วัดที่จะชักก็ลงมือประโคม ซึ่งเรียกว่า “คูมพระ” เสียงอึกทึกครึกโครม เป็นการบอกให้ประชาชนรู้ไปในตัวว่าจะมีการชักพระแน่ เครื่องประโคมนั้นใช้ตะโพน 2 ลูก กับไม้สำหรับตีขนาดย่อมๆ 1 อันหรือ 2 อัน ผู้ทำหน้าที่ประโคมก็ได้แก่พวกศิษย์วัด ผลัดเปลี่ยนกัน แสดงฝีมือลายมือ กลางคืนจะได้ยินเสียง ตะลิ่งตึงตุม ตึงตุม ตึงตุม ฯลฯ ไปจนตลอดรุ่ง เร่งเร้าให้กำเริบใจพอดู ในตอนนี้จะตั้งตะโพนประโคมที่ศาลาวัดไปก่อน พอจนจะสว่างได้เวลาชักพระจึงเออลงเรือพระเตรียมพร้อม และระหว่างนั้นจะประโคมกันอย่างหุดดับใหม่เพื่อร่าเริงประชาชน เสียงสนั่นไปทั่วทุกหนทุกแห่ง พอรุ่งอรุณแห่งวันที่จะชัก คือวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 อันเป็นวันชักพระ ชาวบ้านหญิงชายทั้งเด็กและผู้ใหญ่แต่งกายกะทัดรัดตามในชอบ พากันออกจากบ้านทยอยกันไปที่เรือพระ พวกที่ไปชักพระทางน้ำก็จับไม้พายลงเรือพาย (เรือพาย) เรียงลำกันเข้าจับเชือกชักเรือพระมุ่งไปสู่จุดหมาย คือที่สมโภชซึ่งตกลงกันไว้ก่อนว่าจะเอาที่ใด ที่สมโภชเรือพระทางน้ำมักจะเอาที่หาดทรายหรือที่เกาะแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ไกลน้ำกว่าพอไปได้ทันพล พวกคอสุราก็จะพกเอาน้ำทองแดงติดตัวไปด้วยตามระเบียบ ชักเรือพระไปพลางเพิ่มตีกีกันไปพลางเรือที่ไม่เข้าชักก็พายนำหน้าเรือพระไปเป็นขบวน มีการจับคู่แข่งเรือกันไปอย่างสนุกสนาน พวกนักร้องเพลงยาวก็จะว่ากลอนสดชมเรือพระบ้าง ว่าเกี่ยววาราสีกันบ้าง ตามแต่จะถนัดบ้างก็ว่าเป็นประวัติของประเพณี เช่น

แม่บทว่า เดือน 11 แรมค่ำ 1 ถึงแล้ววันนี้
 ลูกคู่รับ เออจริง เออจริง ถึงแล้ววันนี้ 11 ค่ำหนึ่งถึงแล้ววันนี้ เออจริง เออจริง ถึงแล้ววันนี้
 แม่บทว่า เป็นประเพณีของพวกเราทั้งหลาย
 ลูกคู่รับ เออจริง เออจริง พวกเราทั้งหลาย เป็นประเพณีพวกเราทั้งหลาย เออจริง เออจริง
 พวกเราทั้งหลาย
 ฯลฯ

ใครมีหัวปฏิภาณดีก็เก็บเอาอะไรต่ออะไร ที่พบเห็นในขณะนั้นขึ้นมาว่าอย่างสนุกสนานน่าฟังบ้างก็ว่าได้คารมกัน ผู้ที่มีฝีปากในการว่าเพลงยาวดี ๆ และจะเป็นแม่เพลงว่าในวันนั้น ส่วนมากเป็นนักแสดงหนังตะลุงหรือไม่ก็เป็นมโนราห์ เพราะพวกนี้เป็นเจ้าบทเจ้ากลอนเคยพากย์บทเป็นกลอนสดในเวลาแสดงหนังหรือมโนราห์อยู่เป็นประจำ จึงชำนาญในการว่า ว่ากันไปพลางซึกเรือพระกันไปพลางและตีมันกันไปพลาง เป็นการสนุกสนานยิ่งนัก มีเรือที่ถูกซึกอีกลำหนึ่งคือเรือคร้ว เรือคร้วเป็นเรือบรรทุกข้าวปลาอาหารเครื่องเลี้ยงพระ ต้องใช้เรือขนาดใหญ่ด้วยแต่ไม่ต้องประดับประดาอะไรมาก พวกทนายทนายิกาต้องไปกับเรือนี้ เพราะต้องควบคุมอาหารไป และจะต้องไปให้ถึงที่สมโภชก่อนเรือพระ จะได้จัดเตรียมอาหารถวายพระ เมื่อเรือพระมาถึงที่สมโภชแล้ว ภิกษุสามเณรที่ไปทั้งหมดขึ้นจากเรือไปนั่ง ณ ที่ที่เขาจัดไว้ แล้วทำพิธีถวายพระ ชาวบ้านใส่บาตรเป็นการสมโภช เมื่อพระฉันเพลเสร็จแล้วพวกชาวบ้านติวรับประทานอาหารกันอย่างสนุก ในบางแห่งจะมีเรือพระของวัดต่างๆ ไปร่วมชุมนุมกันมากๆ ลำดูลานตาไปหมดเป็นการประชันความสวยงามกันไปในตัว ประชาชนจะได้ชมเรือพระของแต่ละวัดว่าของวัดไหนสวยงามเพียงไร และของวัดไหนสวยงามเป็นเยี่ยม บางทีจะมีการประกวดความสวยงามให้รางวัลกันด้วย ในระหว่างที่ชุมนุมกันนั้นพวกเรือพายก็จะจับคู่เข้าแข่งขันกัน สองลำบ้าง สามลำบ้าง ตอนนี้จะได้ดูการแข่งเรือกันอีก เมื่อสนุกสนานกันพอควรแก่เวลาแล้วก็ซึกเรือพระกลับวัด

ในการซึกเรือพระกลับก็มีการเล่นสนุกกันไปตลอดทางกว่าจะพาเรือพระกลับไปถึงวัดก็มีดีคำ มีเรื่องทีสนุกอย่างน่าหวาดเสียวอยู่อีกเรื่องหนึ่ง คือการแย่งเรือพระกัน การแย่งซึกเรือพระกัน จะเกิด

ขึ้นในตอนที่เรือพระหลาย ๆ วัดไปชุมนุมกันหรือเวลาซึกไปเจอกัน พวกวัดหนึ่งจะแย่งเรือพระของอีกวัดหนึ่งไป เรือพระวัดไหนถูกพวกวัดอื่นแย่งพาไปได้ก็จะทำให้เสียเวลาในการพากลับ เพราะพวกที่พาไปมักจะพาไปทางวัดหรือถิ่นของตนแล้วไม่พากลับไปส่ง ปล่อยให้พวกเจ้าของตามไปเอากลับมาเอง อันเป็นการจ้องแกล้งกัน จึงมักจะเกิดทะเลาะวิวาทกัน ด้วยเหตุนี้ไม่พายเรือจะกลายเป็นอาวูตตีหัวกัน บางคราวถึงกับกลายเป็นศพไปก็มี จึงเป็นเรื่องที่สนุกอย่างน่าหวาดเสียว เขาเป็นอันว่าได้ซึกเรือพระไปถึงวัดกันแล้วก็ยุติการซึกพระทางน้ำ แต่จะพาท่านไปดูการซึกพระทางบกต่อไปอีก

การซึกพระทางบกก็ทำนองเดียวกันกับการซึกพระทางน้ำ พอรุ่งอรุณพวกชาวบ้านหญิงชายทั้งเด็กและผู้ใหญ่แต่งกายสวย ๆ พากันออกจากบ้านไปที่เรือพระจอดอยู่ พวกทนายทนายิกาก็นำเอาข้าวต้มใส่ในเรือพระ และทำเป็นพวงแขวนหัวเรือพระเหมือนแขวนพวงมาลัย เป็นการทำบุญตามประเพณี พอได้เวลาท่านสมภารหรือผู้แทน กับภิกษุสามเณรที่จะไปก็ขึ้นบนเรือพระและเมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วพวกชาวบ้านก็ลงมือเฮโลเข้าไปจับเชือกสำหรับซึกที่ผูกไว้ทางด้านหน้าสองเส้นหรือเส้นเดียว ซึกเคลื่อนขบวนไปตามถนนหรือหนทางที่กำหนดไว้ พวกเด็กๆ จะเปล่งเสียงไชโยให้ร้องกันไปอย่างสนุกสนาน ตะโพน 2 ลูกก็ถูกตีประโคมแผดเสียงรัวหนักขึ้นคลุกเคล้ากันไปกับเสียงไชโยเฮโลสารพาของพวกเด็กๆ ผ่านไปหน้าบ้านไหนพวกเด็กทั้งเล็กใหญ่ในบ้านที่คอยถ้าอยู่ ก็วิ่งกันออกมาดู และเข้าสมทบซึกไปด้วย พวกนักร้องนักรำก็จะร้องเพลงและรำกันไป พวกที่เข้าไปซึกไม่ได้ก็เดินจามหลังเรือพระไปเป็นขบวน จุดหมายปลายทางอยู่ที่สถานที่สมโภช ที่สมโภชส่วนมากมักเป็นศาลาใหญ่ ๆ ริมทาง หรือที่มีบริเวณกว้าง ๆ ผู้เฒ่าผู้แก่หรือ

ทนายทนายที่เข้าชกกับเขาไม่ไหว หรือไม่อยากจะเข้าไปเบียดเสียดก็จะนำไปยื่นอาหารตรงไปยังที่สมโภชเลยทีเดียว ที่สมโภชเรือพระทางบกมีคนไปชุมนุมกันมากกว่าทางน้ำ เพราะสะดวกแก่การไป

สำหรับเรือพระของวัดต่างๆ ในตัวเมือง ชกกันสะดวกสบายกว่าตามท้องถนนอื่นๆ เพราะมีคนนให้ชกได้สะดวก ทั้งเรือพระก็ใช้รถยนต์ จะออกจากวัดกันตั้งแต่เช้าตรู่ พวกที่ชกส่วนมากเป็นเด็กวัด สมทบด้วยเด็กบ้านข้างๆ วัด บางวัดติดต่อกันไปทางโรงเรียนขอนักเรียนมาช่วยชกก็มี เทียวชกวนเวียนไปตามถนนต่างๆ เพื่อให้คนชมและชวนข้าวต้มหัวเรือ จึงพูดเล่นตลกๆ กันว่า “เทียวตระเวนหาข้าวต้ม” พวกชาวบ้านพอได้ยินเสียงตะลิ่งตั้งตุ้มตั้งตุ้ม ดังมาใกล้ๆ ก็ชวนกันออกมายืนรออยู่หน้าบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่คอยชมเรือพระ และเตรียมข้าวต้มที่ทำเป็นพวงไว้ พอเรือพระมาถึงหน้าบ้านพวกเด็กๆ ก็เฝ้าต้อนรับ แล้วเอาข้าวต้มชวนหัวเรือพระ เรือพระวัดนี้ผ่านพ้นไป ประเดี๋ยวเดียวก็ได้ยินเสียงเรือพระวัดโน้นดังมาอีก และวัดโน้นอีกตามหลังถัดๆ กันมาเป็นระยะ บางวัดมีความคิดแหวกแนวดี คือมีการก่อสร้างอะไรอยู่ เช่น

ที่มา: <https://pastoftoday.wordpress.com/ภาคเรียนที่1ม-6/วัฒนธรรมภาคใต้/ประเพณีภาคใต้/ประเพณีการลากพระชกพระ/>

สร้างโบสถ์หรือศาลาการเปรียญ ก็ทำเป็นโบสถ์หรือศาลาการเปรียญจำลองวางบนเรือพระ ประดับประดาธงทิวสวยงาม เขียนชื่อวัดข้างลำเรือตัวโตๆ นำออกชกโฆษณาให้คนทำบุญอนุโมทนาปัจจัย สมทบทุนในการก่อสร้าง ปรากฏว่าได้ผลดีเหมือนกัน นับเป็นความคิดก้าวหน้าดี การชกพระทางบกก็มักจะชกกันไปชุมนุมสมโภชในที่แห่งเดียวกัน เพราะเป็นการสะดวกแก่ชาวบ้านที่จะนำอาหารไปถวาย เมื่อเรือพระถึงที่สมโภชก็ทำพิธีสมโภชก็ทำพิธีสมโภชและถวายอาหารเพลแก่ภิกษุสามเณร แล้วชาวบ้านก็เลี้ยงอาหารกัน ตอนนี้อะมีการถั่วเหล่า่าแทนน้ำกันบ้างตามธรรมเนียมของพวกคอทองแดง พอเสร็จเรื่องกันเรียบร้อยแล้วก็ชกเรือพระกลับ ตอนชกกลับนี้ไม่ค่อยแรงรีบนัก ถ้ามีคนหนทางพอที่จะพาวนเวียนไปได้ก็จะพาวนเวียนไปตามต้องการ แดดค่อยๆ อ่อนลงความสนุกสนานยิ่งทวีขึ้น ชกกันไปรวนกันไปร้องรำทำเพลงกันไป บางทีเชือกที่ชกขาดพากันหกล้มหัวหกกันขวิดไปตามกัน และชกจะเกิดวุ่นๆ กันขึ้น แย่งเชือกกันบ้าง ผลักกันบ้าง หาวาแกล้งเหยียบเท้ากันบ้างเกิดโต้เถียงกัน เมื่อตกลงกันโดยสันติไม่ได้ก็วางหมัดวางมวยกันขึ้น พวกหนุ่มๆ ถ้าไม่ระวังตัวให้ดีฯ เผลอไปถูกอะไรๆ ของแม่สาวฯ เข้ามาถูกหว่าลวนลามตีไม่ตีหัวแตกไม่ทันรู้หน้ากลัว หากเกิดเรื่องกันขึ้นผู้มีอำนาจอาชญาสิทธิ์ในการปราบปรามหรือทำให้เรื่องสงบลงได้ก็คือท่านสมภาร เพราะตามชนบทนั้น ประชาชนเคารพนับถือท่านสมภารเจ้าวัดมากที่สุดและคนในถิ่นนั้นๆ ส่วนมากก็เป็นลูกศิษย์ลูกหาของท่านสมภารเอง จึงไม่เป็นปัญหาอันใดที่ท่านจะจัดการไม่ได้เมื่อมีเรื่องกันขึ้น ถ้าเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตอะไรหนักหนา ท่านก็จะทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการให้ ถ้ายังขึ้นคือตั้งไม่ตามคำท่านท่านก็จะเอามือหรือไม้เคาะหัวให้สั๊กไปกสองไปก

เป็นการสั่งสอน ก็จะละพยศหมตฤทธิไป แต่ขอให้
เข้าใจว่าวิธีการนี้เป็นเรื่องของสมการและคนใน
สมัยก่อน สำหรับสมัยนี้เป็นอย่างไรก็รู้เห็นกันอยู่
แล้วไม่ต้องพูด

บางที่เมื่อเรือพระไปสวนกัน หรือจะเอะกันเข้า
กับของวัดอื่น ก็เกิดซุลมุนขว้างปาข้าวต้มใส่กัน
เป็นการสัพยอกกัน และมักจะมีวัดดูอย่างอื่นที่ไม่ใช่
ข้าวต้มปลิวปะปนไปด้วย ใครโดนเข้าก็เคราะห์ร้าย
หัวแตกหัวโนไป และคงจะสืบเนื่องไปจากเหตุนี้เอง
จึงได้เกิดเป็นที่ฟ้า “ซัดต้ม” ขึ้น ซึ่งนิยมเล่นกันในวัน
ชักพระและในวันทำบุญเดือนสิบ ดูเหมือนจังหวัด
พัทลุงจะเป็นเจ้าของต้นตำหรับแห่งที่ฟ้านี้
ในจังหวัดอื่นไม่ค่อยปรากฏ สถานที่เล่นมักจะใช้
สถานที่ที่สมโภชพระ เพราะเป็นที่ชุมนุมชนหรือ
อาจจะเป็นที่อื่นก็ได้ สุดแล้วแต่จะกำหนด เมื่อจะมี
การเล่นก็เกริ่นข่าวบอกกล่าวให้รู้กันทั่วไป คนจะได้ไป
ดูไปชม เพราะปรากฏว่าคนนิยมดูกันมากเหมือนกัน
ข้าวต้มที่นำไปขว้างปากันนั้นเขาจัดทำขึ้นโดยเฉพาะ
ลูกโตๆ กว่าข้าวต้มธรรมดา ดูเหมือนจะใช้ข้าวตาก
ห่อด้วยใบพ้อบ้างใบตาลบ้างใบสาครบ้าง มีความแข็ง
และน้ำหนักพอที่จะใช้ประจัญกันถึงกับเลือดตก
ยางออกได้เหมือนกัน จึงเป็นการไม่ปลอดภัยนัก
สำหรับผู้ที่ไม่ชำนาญพอ ผู้ที่จะทำการขว้างปา
ข้าวต้มประชันกันได้ ต้องได้รับการฝึกปรือมา
อย่างซ้ำของ มีความไวว่องในการขว้างและการรับ
ป้องกันตัว มิฉะนั้นจะสู้คู่ต่อสู้ไม่ได้ การแสดงที่ฟ้า
ซัดต้มนี้ บางคนสันนิษฐานว่ามาจากวิชาฟุ้งหอก
ของนักรบในสมัยโบราณ มีผู้คิดดัดแปลงมาเป็น
ที่ฟ้าซัดต้ม แต่มันเกี่ยวข้ออะไรกับประวัติการ
ชักพระ ถึงได้เอามาเล่นกันในวันนั้นก็ไม่ทราบ

เรือพระที่ถูกชักวนเวียนไปตามที่ต่างๆ บางที่ก็
พาไปไกลๆ พากลับวัดไม่ทัน ค่ำมีดลงเสียก่อน ต้อง
พักค้างไว้กลางทาง รุ่งเช้าค่อยชักกันใหม่ก็มี บางที่

ก็มีเจตนาจริงๆ ที่จะค้างไว้กลางทางเพื่อจะได้
สนุกสนานกันอีกในวันรุ่งขึ้น ดังนั้นแม้จะผ่านวัน
ชักพระไปแล้วก็ยังได้ยินเสียงตะลิ่ง ตีงตุ้ม ตีงตุ้ม
ตีงตุ้ม อยู่อีกตั้งสองหรือสามวัน ยิ่งปีไหนฝนฟ้าไม่
ตกทำนากันไม่ได้ งานอื่นก็ไม่ทำ ปีนั้นสนุกกันใหญ่
ชักพระกันตั้งสองสามวัน เพื่อขอบารมีพระพุทธรเจ้า
บันดาลให้ฝนตกจะได้ทำนากัน ในวันชักพระนั้นม
ีความเชื่อถือกันอย่างหนึ่งว่า ถ้าฝนตกในวันนั้น
แม้แต่เพียงเล็กน้อยก็เป็นการแสดงว่าฝนจะมีแล้ว
แต่ถ้าในวันนั้นฝนไม่ตกเลย ก็จะเป็นที่หมายว่ายัง
อีกนานที่ฝนจะตกให้ทำนากันได้ วันชักพระจึงเป็น
วันทำนายเกณฑ์ฝนให้กับชาวนาไปด้วย เมื่อได้พา
เรือพระกลับไปถึงวัดแล้วก็พากันกลับบ้าน และใน
คืนนั้นจะพากันนอนหลับอย่างมีความสุข ส่วนทางวัด
เด็กศิษย์วัดและมัคนายกของวัดก็ช่วยกันจัดการ
กับข้าวต้มที่ได้มาอย่างมากมาย ด้วยการเอาไม้
เสียบแล้ววางให้กรอบเก็บไว้ถวายพระฉัน ใครอยู่
ใกล้ๆ วัดรู้สึก “แสบออก” ของว่างขึ้นมาหาอะไรกิน
ไม่ได้ เราะเข้าวัดขอต้มขมเด็กกินก็ยังได้

อนึ่งมีนิยายปรัมปราเล่ามาว่า ในวันที่พระพุทธรองค์
เสด็จลงจากเทวโลกนั้น สรรพสัตว์ตลอดที่พืชพันธุ์
พฤกษาได้พากันไปรับเสด็จพระพุทธรองค์กันทั้งนั้น
เว้นแต่ไม้ซี้เหล็กเท่านั้นที่ไม่ไป ด้วยอ้างว่าซี้เหล็กเป็น
เหล็กติดกันไปไม่ได้ บรรดาไม้ต่างๆ ตลอดถึงพืช
ทุกชนิดได้เอาสมบัติอันมีค่าของมันไปฝากไว้กับ
ไม้ซี้เหล็ก ในวันนั้นไม้ซี้เหล็กจึงได้ครอบครองของดีๆ
มีสรรพคุณในทางรักษาความเจ็บป่วยต่างๆ ไว้เหมือน
กับห้างขายยา ฉะนั้น คนจึงนิยมเอาไม้ซี้เหล็กในวัน
นั้นมาทำยาแก้โรคกัน แต่การเอาต้องเอาด้วยวิธีที่
เรียกว่า “พลี” คือต้องพูดขอว่าเอาไปแก้โรคนั้นโรค
นี้ แล้วพูดแทนซี้เหล็กว่า “เอาไปเถอะ ยานี้ซี้เหล็ก
หายแล” เท่านั้นแล้วเอาไปได้ เรื่องนี้จะมีความจริง
อยู่บ้างหรือไม่ไม่ทราบ แต่เคยทำให้ผู้เขียนเชื่อถือ

มาครั้งหนึ่งแล้ว คือผู้เขียนเกิดปวดบวมขึ้นหน้าแข้ง กระดูกหน้าแข้งนูนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เจ็บปวด ถูกต้องไม่ค่อยได้ ได้รักษาด้วยยาสมุนไพรต่างๆ ไม่ได้ผล เป็นอยู่ประมาณเกือบปี เมื่อไม่รู้จะใช้ยาอะไร ก็ได้ทดลองเอารากขี้เหล็กในวันซั๊กพระนั้นมา ผงทา แผลก พอทาเข้าไปรู้สึกเจ็บค่อยยังชั่วและได้ใช้ทาอยู่ประมาณเดือนกว่าก็หายเป็นปกติ โดยไม่ใช้ยาอื่นอีกเลย ถ้าใช้อานาจยาขี้เหล็กก็ไม่รู้จะวินิจฉัยว่าเป็นเพราะเหตุอะไร เชิญท่านผู้อ่านหาเหตุผลเอาเองเถิด

ในประเพณีการซั๊กพระนั้นมีเรื่องที่น่าตำหนิอยู่อย่างหนึ่งคือมักจะเกิดเรื่องตีรันฟันแทงกันขึ้น คนที่เป็นอริกันมักจะไปเอาเรื่องกันในวันนั้น ทำให้วันที่ควรเป็นวันบริสุทธิ์สะอาดมาแปดเปื้อนด้วยกลิ่นคาวเลือดไปเสีย ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ส่วนอุบัติเหตุอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ก็มีเรือล่มคนจมน้ำตายซึ่งเคยปรากฏอยู่เสมอเหมือนกัน ทั้งนี้เกิดจากความประมาทความคะนอง หลุ่มๆ สวาทๆ วยคะนอง ชอบแสดงพระเอกนางเอก อวดความเก่งกล้า พายเรือแข่งกันออกไปสู่น้ำลึกๆ ไม่คิดว่าคิบบก็ทะเล สกอกก็ทะเล เมื่อบังเกิดเรือล่มก็พากันจมน้ำตาย บางคนทั้งๆ ที่รู้ตัวว่าว่ายน้ำไม่เป็น ก็ยังดันลงเรือพายเหยียบแปล้กับเขาด้วย เกิดเรือล่มช่วยตัวเองไม่ได้ หากถูกช่วยไม่ทันก็เสียชีวิตไป ส่วนทางบกก็อาจมีอุบัติเหตุขึ้นได้เหมือนกันเช่นเวลาสนุกๆ ซั๊กเรือพระวัง พวกเด็กอาจหกล้มถูกเหยียบหรือถูกเรือพระที่กำลังเคลื่อนมาโดยเร็วทับเอา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าหวาดเสียวอยู่เหมือนกัน แต่ก็ไม่ค่อยมีบ่อยๆ นัก อุบัติเหตุต่างๆ ส่วนมากเกิดจากความประมาทขาดสติ ถ้ามีสติควบคุมคอยระวังอยู่บ้างแล้วก็คงปลอดภัย พระพุทธองค์จึงทรงสั่งสอนให้มีสติควบคุมระวังตัว เพราะสติเป็นคุณธรรมเสมอกับที่เลี้ยงน้อง คอยดูแลระวังน้องไม่ให้เป็นอันตราย

สติเป็นสิ่งจะต้องอาศัยในกรณียกิจทุกอย่าง (สติ สพุพตฺถ ปจฺจยา) คนมีสติเป็นคนตื่น มีความรู้สึกตัว ในเวลาจะทำ จะพูด จะคิดจึงไม่ค่อยจะพลาดพลั้งเสียหาย สามารถรักษาตัวรักษาชื่อเสียงไว้ได้ ส่วนคนที่ประมาทขาดสติเป็นคนที่กำลังเดินอยู่บนเส้นทางของมฤตยู อันตรายจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ และมักเสียผู้เสียคนไปเพราะความประมาท

หากในประเพณีซั๊กพระทุกๆ ปี ทุกๆ คนได้สำนึกถึงเหตุการณ์ในวันที่พระพุทธรเจ้าเสด็จลงจากเทวโลกสวรรค ก็ได้ยังความสงบสุขให้แก่สรรพสัตว์อย่างใหญ่หลวง แล้วนำมาเป็นเครื่องเตือนใจคิดทำแต่สิ่งที่เป็นกุศล สามัคคีกันจัดกิจกรรมตามประเพณี กระทำวันนั้นให้เป็นวันแห่งความสุขความปลอดภัยแก่สัตว์มีชีวิตทุกชีวิต โดยอาศัยเมตตา กรุณาเป็นที่ตั้ง ขจัดอกุศลจิตให้ออกไปเสียจากจิตให้ได้แม้สักวันในวันนั้น วันนั้นก็จะมีความหมายที่ใกล้เคียงกับวันครั้งกระโน้น จะได้รับความสุขใจเบิกบานใจที่จะหาได้ไม่่ง่ายนัก และได้ชื่อว่า เป็นการช่วยกันส่งเสริมประเพณีอันขึ้นชื่อลือชานี้ ให้ดำรงอยู่เป็น “ของดี” ของชาวบักะได้สืบไปชั่วกาลนานอีกด้วย ■

